

B

Bulletin Společnosti
Otokara Březiny

Jaroměřice
nad Rokytnou

Březen 2024
číslo 83

Ples věčných svítání / Otokar Březina	2
Vzpomínky Marie Krulové	4
Březinova a Florianova knihovna v MZK / František Dvořáček	8
Vzpomínkový rok 2024 / Helena Stejskalová	14
Jan Dokulil / František Dvořáček	18
Za Vlastou Urbánkovou / Helena Pernicová	32
Zemřel profesor Jiří Bičák / Jiří Höfer	34
Kniha života / Petr Kopejska	35
Poselství lásky a učení Vincence Lesného a Otokara Březiny / Oliver Malina Morgenstern	36
Otto Stritzko známý i neznámý / Pavel Kryštof Novák	39
Program jarního setkání	41
Plán činnosti SOB na rok 2024 / Petr Kopejska a výbor SOB	42
Redakce	43

■ Z TVORBY OTOKARA BŘEZINY

Ples věčných svítání

Ples věčných svítání do soumraků mých zpíval,
v nach růží západních se třásl rosou jitřní.
Den času nového mé slunce rudě stmíval,
však šerem duše mé lil tajnou záři vnitřní.

Most bledých paprsků má píseň zdvihla v pýše
nad hlubin zrcadla, kam obraz hvězd jsi protkal;
mé touhy, kající, šly po něm v rodné výše
a mrtvých předků sen mé snění na něm potkal.

Včel rojem před bouří, když myšlenka má vřela
a ticha věčný hlas v ní těžkým echem zmíral,
když radost života mi dvéře uzavřela
a pokyn bolesti je dálkám otevíral,

své stíny zhavý den na cestu noci metal
a z květů jabloní mi leden dýchal v sněhu:
ze zrní vteřin mých sad jiných vůní vzkvétal
a šelest rákosí mi pěl o druhém břehu.

V hod věčných vzkříšení tvůj kvas jsem toužil píti,
však žhavých účinků jsem neznal zrání tvého;
teď mdlý a opojen v své krvi slyším hřmítí
let vichrů z vinic tvých, žár léta tajemného.

U zdrojů nafty tvé, jež zapáleny chvějí
se dechem staletí a svítí věčným zořím,
jsem lampu doléval; však plnou číši její
jsem převrhl na sebe a v plamenech teď hořím.

Báseň ze sbírky Svítání na západě, Básnické spisy (Praha–Brno 2021).

■ VYBRÁNO OD

Vzpomínky Marie Krulové

Marie Krulová, rozená Vobišová, se narodila 10. dubna 1881 ve Strmilově u Jindřichova Hradce rodičům Otomaru a Kateřině Vobišovým. Její manžel, klempířský mistr Josef Krula (9. února 1877 až 30. září 1938), byl jeden z „těch krásných jaroměřických řemeslníků a živnostníků“, jejichž poctivost a skromnost Březina tolik obdivoval. Krulovi měli tři děti, dva neženaté syny – JUDr. Bohuslava Krulu, státního notáře a milovníka umění, nadšeného demlovce a florianovce (15. listopadu 1903 až 12. ledna 1982), a jeho mladšího bratra, měditepce a sochaře Jaroslava Krulu (25. dubna 1905 až 3. července 1980) – a dceru Drahomíru, provdanou Klimešovou (23. prosince 1910 až 15. listopadu 1980); potomci Drahomířini žijí v Želetavě. Marie Krulová vzpomíná:

Otokar Březina mluvil dlouho. Všechna ta řeč žije v mé duši, ale nedovedu ji opakovat, celá ta řeč byla duchovní, úchvatné krásy, čas přestával být časem, já v údivu i dech jsem ztajila, mé ruce byly sepnuty a má duše se vysoko vznášela. Řeč byla prostá a jasná a měla jsem vědomí, že jsem před dokonalým člověkem naplněným Duchem svatým. Divné je, že i místnost se mi zdála tak prostorná, a nyní, po smrti Otokara Březiny, vidím, že není tak prostorná, a zvláštní je, že týž dojem mají i jiní. Poprvé po smrti Otokara Březiny jsem tam byla s panem inspektorem Lukšů a řekla jsem mu, že tu pracovnu nemohu dobře poznat, že se mi zdá mnohem menší, snad je to tím, že Duch Otokara Březiny tu již není. Kdyby alespoň na věšáku v předsíni visely jeho šaty, klobouk

Marie Krulová

a hůl, abychom se mohli alespoň trochu zadržet dojmu, že přijde. A pan inspektor Lukšů mi na to řekl: „Od té doby, co ty knihy odvezli, mám také dojem, že s nimi odešel i jeho Duch. Od té doby je tu zvlášť smutno!“

[...]

Litovala jsem, že jsem jeho dílo neznala ve válce, kdy muž i bratří byli na vojně. Jak smutná to byla doba: zůstala jsem úplně sama, děti byly malé, z toho soužení jsem nespala a nejedla, zeslábla jsem a v listopadu 1914 jsem dostala zápal plic, nemoc jsem dobře nevyležela, a tak se přidal zá-
nět pohrudnice a pak jsem již prostonala celou válku. Jak jsem tehdy ráda
čítávala pohádky Boženy Němcové! Toužila jsem, aby to bylo jak v té
pohádce: aby již nastal konec vojně, aby se všichni vrátili, aby zas bylo
dobře. A řekla jsem Otokaru Březinovi, že bych byla z jeho díla čerpala
útěchu a sílu, kdybych je byla znala, a byla bych vše ještě statečněji nesla.

Na to odpověděl slovy: „*Pro výkřik srdce osamělého, když zajásá v úz-
kosti svojí jako pták zabloudilý, jenž našel bratrské množství zpívající,
sladko je žít!*“ (Kolozpěv srdcí)

[...]

Otokar Březina zval mne tehdy srdečně, abych zase brzo přišla, že v neděli odpoledne po druhé hodině vždy ho naleznu doma. Řekla jsem, že budu tak smělá a dovolím si zase někdy přijít, ale že se obávám, abych ho nevyrušovala. V předním pokoji byla paní Rezková a nesla večeři. Otokar Březina s námi vyšel ven, a když jsme byli již na schodišti, ještě zval a řekl: „Toho hochu ode mne pozdravujte, a kdykoliv přijdete, vždycky budete ráda viděna!“

A skutečně vždy s upřímnou radostí mne vítal.

[...]

Do jaké výše stavěl Otokar Březina ženu slovy: „Aby nám dala spásitele! Úkol ten nejsvětější – ale není možný bez obětí – a není možný bez přispění Ducha svatého. Vmysleme se, jak je třeba čistě žít, aby nás Duch svatý neopustil.“ Tím chtěl O. Březina říci, že Panna Maria má být naším vzorem – naším ideálem – naší Pomocnicí, naší Přímluvkyní, naší Orodovnicí, aby tělo naše bylo svaté, aby mohlo být chrámem Ducha svatého – jak v jeho ústech se rozumělo dobře slovu: „Zdrávas, Maria, Milostiplná, Pán Bůh s tebou, požehnaná ty jsi mezi ženami... Otokar Březina ženu vyvyšoval, že žena stojí blíže Bohu, blíže Tajemství.

[...]

„Dobrá kniha je veliké dobrodiní: člověk z ní může čerpat a přijímat, i když už dávno ten člověk, ten Duch odešel. Duch vyspělejší již také všechno nechte, nýbrž si vybírá, co je mu prospěšno.“

Jednou mezi jiným jsem řekla, že přece jen v každém, i v nejhorším člověku je jakoby jiskra boží. Otokar Březina měl radost, pravil, že dobře vidím, a řekl, že současníci života svaté Kláry tvrdili, že z hlavy světice šlehal zrovna plamen.

„Nemám rád lidí prudkých gest. Život se má žít tak, jako když kněz slouží mši svatou – vlídně – laskavě – bez chvatu – to vkládání rukou – žehnání – modlitba před jídlem – po jídle. Mše svatá má nám být předobrazem našeho každodenního života. Dříve bylo více lidí, kteří chodili pomalu – nyní mladý lid spěchá a v ruce žmolí cigaretu.“

[...]

V roce 1925 jsem přinesla Otokaru Březinovi ze Strmilova kytičku borůvek, které se právě začínaly černat, vodní růži a modrý zvoneček, kvítečko, které mne tolik potěšilo a bylo mé duši jako Zjevení. Zde v Jaroměřicích nerostou borůvky, ani vodní růže, a tak jsem mu chtěla alespoň kousíček našeho rodného kraje přinést. Když jsem mu řekla, že jindy květin netrhám, řekl, že také netrhá květiny a náš Julius Zeyer že také nikdy květiny netrhal: mají svůj život! Řekl, že při pohledu na ty borůvky si vzpomíná na naše krásné lesy [...], které v duchu tak často vidí, i na naše vody, kde roste puškovec a vodní růže.

[...]

„Kdyby umělec přestal být dobrý, vše se před ním uzavře, neboť nebyl by v Milosti Boží. Nikdy nesmí zapomenout, že sám od sebe nic není, že všechno je od Boha, co má.“

[...]

Býti svatým znamená býti dokonalým. Býti svatým je nejvyšším květem našeho pozemského zrání! A to je vlastně hlavní a celý smysl našeho života, proto jsme sem vlastně dáni na tuto zem! O svatost může jeden každý z nás usilovati a je to naší hlavní povinností a náš hlavní účel na této Hvězdě!

Uveřejněno v časopisu BOX, číslo 1/1994, původní rukopis byl pořízen patrně ve strojopisu synem Bohuslavem. Úryvky vybral Petr Kopejska.

Březinova a Florianova knihovna v Moravské zemské knihovně

Moravská zemská knihovna (MZK) v Brně má ve svém fondu přes čtyři miliony publikací i několik osobních knihoven. K nejvýznamnějším vedle nedávno získané knihovny Milana Kundery patří sbírky knih Josefa Floriana, Jakuba Demla a především Otokara Březiny.

Březinova osobní knihovna se stala v roce 1930 součástí fondu tehdejší knihovny Masarykovy univerzity, předchůdkyně Moravské zemské knihovny, na základě Březinovy závěti. Sbírkou byla po básníkově smrti rozdělena na dvě části. Odborné a vědecké knihy, rovněž i veškeré knihy s věnováním autorů, putovaly do univerzitní knihovny, přičemž druhá část, která sestávala z 625 titulů v 890 svazcích, byla uložena na reálném gymnáziu v Moravských Budějovicích a později v muzeu v Třebíči. Zajímavou epizodou v historii Březinovy knihovny představovalo jednání o jejím možném přestěhování z Brna do nově zrekonstruovaného Muzea Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou na počátku roku 1994, kdy se na Moravskou zemskou knihovnu obrátil z podnětu Společnosti Otokara Březiny Památkový ústav v Brně s nabídkou možného prostorového řešení, protože Moravská zemská knihovna měla toho času Březinovu knihovnu uloženou v depozitáři mimo Brno. Tehdejší ředitel knihovny Jaromír Kubíček však toto řešení odmítl.

Březinova sbírka sestává z více než 3000 titulů v téměř 4500 svazcích knih a časopisů z celého světa. Jádro kolekce tvoří česká a zahraniční beletrie. Titulů české krásné literatury je více než 600, ze zahraniční pak 1000 a naučná literatura je reprezentována 1800 tituly. Knihy jsou ve více než deseti jazycích i v překladech do češtiny.

Dále se tam nacházejí díla z oblasti humanitních a přírodních věd, ale i z oblasti psychologie, okultismu a mystiky. Poslední skupinu knih ve sbírce představují bibliofilie. Velká část těchto krásných tisků pochá-

zí z Knihovny Moderní revue nebo z vydavatelství Josefa Floriana či Josefa Portmana. Často jde též o pozdější vydání Březinových vlastních sbírek, jež ilustrovali přední čeští výtvarní umělci jako František Bílek, Jan Konůpek či František Koblíha.

Unikátní součástí Březinovy sbírky jsou knihy, které mu darovali přátelé a obdivovatelé, kteří do nich vepisovali dedikace nejrůznějšího charakteru, od krátkého vyjádření úcty až k hluboce osobním věnováním. Na výstavě jich bylo k vidění hned několik.

Do *Krakatitu* jeho autor 11. září 1929 vepsal:

Drahému mistru a příteli
básníku Otokaru Březinovi
v úctě a lásce
Karel Čapek

Březinův přítel Sigismund Bouška do své knihy *Děti* připsal:

Drahému příteli
básníku O. Březinovi
ve starém přátelství
oddaný S. B.
Bezděkov 1. XII. 1917

Další prezentovaná dedikace je od tasovského básníka:

Příteli Otokaru Březinovi,
aby si vzpomínal na naši zahradu,
kde tyto žabky vychováváme,
nechávající je v naprosté svobodě těla i ducha...
Jakub Deml
Tu neděli po Svatém Václavu 1927

Staroříšský vydavatel, který Březinovi pravidelně zasílal knihy, vepsal:

Příteli Otokaru Březinovi
pozdravení!
Po Shawovi – pozdní nocležník!
třeba čekati, až Kohout potřetí zazpívá? –
Váš pozdní nocležník
Josef Florian

A do knihy Léona Bloy *Neprodajný*, kterou vydal v Dobrém díle, připsal:

Básníku Otokaru Březinovi
pozdravení! První polovinu jsem sám
překládal, druhou p. Tichý.
Zapomněli jsme se tam podepsati,
ale nestalo se tak – asi proto, bychom i my překladatelé
měli krapet účastenství v neprodajnosti Neprodajného autora.
Josef Florian

Další z prezentovaných dedikací je v knize *Gotická duše*:

Otokaru Březinovi
Oddaně
Jiří Karásek ze Lvovic

Na výstavě byla představena další věnování:

Otokaru Březinovi
s výrazem oddanosti
Miloš Marten
Na Hradčanech 9. máje 1906

Nechyběla tam ani Nezvalova dedikace:

Mistru Otokaru Březinovi

s láskou a obdivem

Vítězslav Nezval

V Praze, 12. 5. 1926

Březinova knihovna byla v době jeho úmrtí uložena v bytě v celkem devíti dřevěných regálových knihovnách bez zadní stěny, z nichž pět stálo v předsáli básníkovy bytu, čtyři v jeho pracovně.

Také Březina opatroval své knihy ex libris – na předsádce to byla bílá nálepka s černým rámečkem a červeno-černým textem „Z knih Otokara Březiny“ a na protějším listě červené razítko s básníkovou iniciálou.

Z Březinovy korespondence z osmdesátých a devadesátých let vyplývá, jak velký význam přikládal knihám, když si začal budovat vlastní knihovnu.

Otakar Fiala v *Lidových novinách* v roce 1929 v článku „Kdo zachrání Březinovu knihovnu“ vystihl její jedinečnost: „Proti knihovnám, které znamenají stoh knih, mechanicky navršený, znamená jeho [Březinova] knihovna životní cestu: je odleskem jeho ducha, jak duchovně rostl; je organismus, proto je nedělitelná. [...] Knihovna je objektivním svědectvím Březinovy všestrannosti; zbavíte-li ji všestranného bohatství, zrušíte její ráz.“

Florianovo výročí a torzo jeho knihovny

Vzpomínám si, s jakou nábožnou úctou jsem kdysi vstupoval do knihovny Josefa Floriana a mohl si tam prohlížet knihy, ale i jedinečné tisky, grafiky. Vzpomínám si na Čapkovu grafickou výzdobu knihy Thomase de Quinceyho *Levana a matky žalu* z roku 1927. Utkvěly mi

také grafické listy Bohuslava Reynka, obrazy a grafické listy Georgese Rouaulta a dalších předních výtvarníků. Vzpomínám si, s jakou pietou byly v bedně uloženy i velké obálky opatřené kaligraficky zdobným písmem Bohuslava Reynka, zasílané Florianům.

I když jsme doufali, že také jedinečná knihovna Florianovy rodiny se stane jakýmsi památníkem, „studovnou“ jeho vydavatelského a překladatelského díla i svědectvím o jeho spolupráci s řadou nakladatelů, literátů a výtvarníků, tento vzácný celek byl rozprodán.

V letech 2002 a 2003 se část této výjimečné a původně rozsáhlé knihovny stala součástí fondu MZK. Nově vytvořená sbírka byla označena jako Florianova knihovna, do níž se z běžného fondu přiřadily spisy vydané ve Staré Říši. V současné době představuje 700 knihovních jednotek, přičemž z osobní Florianovy knihovny pochází 417 knih v 540 svazcích. Pro toto torzo staroříšské knihovny se používá označení francouzská knihovna Josefa Floriana, protože mezi tituly převažuje francouzská literatura vydaná v 19. a v první polovině 20. století. Nejhodnotnější část je spjatá se spisovatelem Léonem Bloyem, jehož dílo stálo na počátku Florianovy překladatelské a vydavatelské cesty.

Shodou okolností vloni uplynulo 150 let od narození Josefa Floriana, a proto Moravská zemská knihovna připomněla tuto sbírku samostatnou výstavou a publikací editorky Lenky Pokorné Korytarové.

Jaroměřická Společnost Otokara Březiny jubileum vzpomenula výstavou, která po dobu půl roku – v určitém výseku a zkratce – v prostorách Muzea Otokara Březiny představovala nejenom knižní produkci Dobrého díla a dalších Florianových knižních edic, ale také připomínala díla uměleckých přátel, jak výtvarníků, tak literátů.

Významně bylo připomenuto básnické a překladatelské, ale také výtvarné dílo blízkého Florianova přítele a nejvěrnějšího spolupracovníka Bohuslava Reynka. I v tom omezeném prostoru se dostalo na ukázky

výtvarných prací sochaře Františka Bílka, Josefa Čapka, Václava Špály, Josefa Váchala, Jana Konůpka, Vladimíra Šindlera aj.

Samozřejmě nechyběly připomínky prací Florianových dětí: Michaela, Metoděje, Josefa, Jana, Marie, Františky... do výzdoby vydávaných knih se zapojovali prakticky všichni Florianovi.

Připomenuti byli i tzv. vestfálští malíři, kteří Starou Říši navštěvovali, a také zde tvořili, ve třicátých letech minulého století. V první řadě to byl Otto Coester, který ilustroval Kafkovu *Proměnu*, jež u nás poprvé vyšla právě ve Staré Říši, dále Wilhelm Wessel, Albert Schamoni, Josef Horn a Eberhard Viegner.

Nebyli opomenuti ani literáti, kteří se s Florianem přátelili a často s ním spolupracovali – zejména Jakub Deml, Jaroslav Durych, Jan Zahradníček, Jan Dokulil, Bedřich Fučík, Rudolf Černý, František Halas či Vladimír Holan.

František Dvořáček

Zdroje: katalog Soni Šinclové Obraz světové literatury v knihovně Otokara Březiny (Moravská zemská knihovna, Brno 2023), katalog Lenky Pokorné Korytarové Josef Florian ve fondu Moravské zemské knihovny (MZK, Brno 2023), okrajově též publikace Jana Floriana Umělecká sbírka Josefa Floriana a okruh jeho přátel (Krajanské sdružení na podporu české kultury v Ženevě 2014).

■ V Ý R O Č Í

Vzpomínkový rok 2024

Rok 2024 je opět významným výročním rokem pro Otokara Březinu i další osobnosti úzce spjaté s jeho životem a dílem. Zde je krátce připomeneme.

Otokar Březina

Dne 25. března 2024 uplyne 95 let od Březinovy smrti. V tento den se členové společnosti každoročně scházejí u básníkovy hrobu.

František Bauer

František Bauer byl Březinovým spolužákem na reálce v Telči. Po tři roky spolu bydleli na privatě. Byl výborný muzikant a během studií komponoval hudbu na slova Václava Jebavého. Březinovy dopisy Bauerovi pak vyšly knižně. Narodil se 20. ledna 1870 v Martínkově a zemřel 12. února 1954 v Hlubokých Mašůvkách. Letos si tedy připomínáme 70 let od jeho úmrtí.

Karel Vaško

Se jménem Karla Vaška se setkáváme při prohlídkách v našem muzeu u fotografie ze svatby jeho dcery. Otokar Březina se jí účastnil na pozvání Karla Vaška. Letos 16. července uplyne 155 let od narození tohoto muže, o němž se málo ví a ještě méně píše. Narodil se roku 1869 v Hříšici u Dačic. Desetiletého nadaného chlapce dali rodiče na studie na reálku v Telči. Ve čtvrté třídě se sešli s Václavem Jebavým. K rodovému

příbuzenství (jejich matky byly sestřenice) přibylo i přátelství duševní, které trvalo až do jejich smrti. S jeho poutavým životopisem se můžete seznámit ve vzpomínce Marie Mácové-Vaškové v *Bulletinu* č. 36.

Jan Dokulil

Kněz a básník Jan Dokulil se narodil 13. července 1910 v Mastníku a zemřel 1. února 1974 v Boskovicích. S jeho životem nás seznamuje následující text Františka Dvořáčka.

Pavla Kytlicová

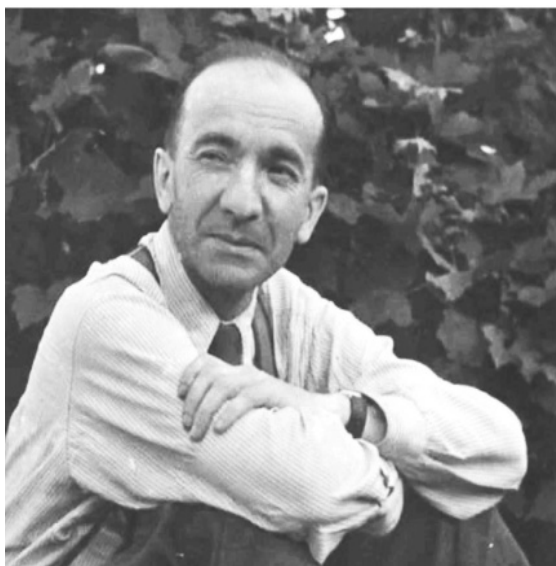
Pavla Kytlicová se narodila 8. dubna 1874 (před 150 lety) a zemřela 29. ledna 1932. V roce 1918 se seznámila s Jakubem Demlem, převzala péči o vydávání jeho knih a na jeho popud začala publikovat své vzpomínky a postřehy, nejprve v knížečce *O dětech, o zvířátkách a o jiných věcech* (1919) a poté v pětidílných memoárech *Rodiče a děti* (1927 až 1931), které se dočkaly opakovaných vydání.

Otakar Fiala

Otakar Fiala se narodil před 135 lety 2. června 1889. Byl velkým znalcem díla Otokara Březiny. Po jeho smrti zpracoval z pozůstalosti šest doposud nevydaných esejů. Tím umožnil vydání druhého svazku próz, nazvaného *Skryté dějiny*.

Bedřich Fučík

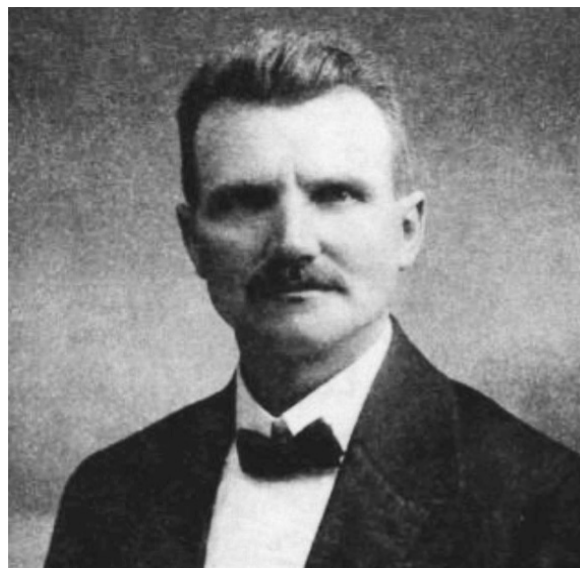
Literární kritik, esejista, editor, nakladatel (mj. v letech 1929–1938 ředitel Melantrichu), politický vězeň a další z významných absolventů třebíčského gymnázia Bedřich Fučík se narodil 4. ledna 1900 v Čáslavicích u Třebíče a zemřel 2. července 1984 v Praze. Letos si tedy připomeneme 40. výročí jeho úmrtí.

Jan Čep

Jan Čep

Nedávno uplynulo padesát let od smrti básníka, spisovatele a ctitele Otokara Březiny Jana Čepa. Narodil se se 31. prosince 1902. Po maturitě v Litovli studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a roku 1926 přišel do Staré Říše, aby se zapojil do práce Josefa Floriana. Začal pro něj překládat z francouzštiny, angličtiny, italštiny a španělštiny. Poté ho jeho touha poznávat svět dovedla až do Francie. Po návratu do vlasti poznával osobnosti našeho kraje, v Čáslavicích Bedřicha Fučíka, v Tasově Jakuba Demla, v Uhřínově na faře P. Jana Dokulila a Jana Zahradníčka, v Jaroměřicích Otokara Březinu a Josefa Kapinuse. Zajížděl také na Dvořákův mlýn v Příbyslavicích, kde se blíže seznámil s Bedřichem Fučíkem. Od třicátých let byl vyhledávaným řečníkem Akademických týdnů a studentských prázdninových kurzů, přispíval do četných časopisů. Jeho první nevelký výbor „esejů, proslovů a meditací“ *Rozptýlené paprsky* (1946) ukázal básnickovy úzkosti a obavy z nesvobody. V srpnu 1948 po vyloučení ze Syndikátu českých spisovatelů emigroval do Francie. V letech 1951 až 1955 působil v Mnichově jako komentátor stanice Svobodná Evropa. Zemřel v Paříži 25. ledna 1974 a je pochován v hrobce svého tchána, literárního kritika a esejisty Charlese Du Bose v Celle v St. Cloud u Paříže.

František Jech

František Jech

Profesor a ředitel moravskobudějovického gymnázia František Jech se narodil před 140 lety, 22. února 1884 v Doňově. Prostudoval historii Budějovic a širokého okolí. Po básníkově smrti se stal jedním z prvních zakladatelů Společnosti Otokara Březiny. Té pak odkázal vzácnou rukopisnou pozůstalost, z níž čerpal i editor Petr Holman.

Joža Cigánek

Letos 24. června uplyne 120 let od narození Joži Cigánka. Působil jako učitel na základní škole v Jaroměřicích nad Rokytnou. Byl významným hudebníkem, dirigentem a komponistou, pokračovatelem jaroměřické hudební tradice a významným členem Společnosti Otokara Březiny.

Vlasta Cigánková

Vlasta Cigánková se narodila před 120 lety 2. září 1904. Byla průvodkyní v muzeu a významnou členkou naší společnosti, dlouhá léta též pečovala o básníkův hrob.

Helena Stejskalová

Čerpáno z Bulletinů SOB z let 2004 a 2014 (č. 34, 35, 36 a 63).

Jan Dokulil

**(13. července 1910 Mastník u Třebíče –
1. února 1974 Svitávka u Boskovic)**

Jan Dokulil maturoval roku 1929 na třebíčském gymnáziu a poté rok studoval bohemistiku a anglistiku na Univerzitě Karlově, později však přešel na bohosloví do Brna, kde byl 5. července 1935 vysvěcen na kněze. Od 1. srpna 1935 působil v Protivanově, od 1. srpna 1936 v třebíčské bazilice sv. Prokopa a od 1. března 1937 v Měříně.

Dne 1. července 1937 se stal administrátorem v Uhřínově u Velkého Meziříčí, od 1. ledna 1941 zde byl ustanoven farářem. Roku 1938 se k němu přestěhoval Jan Zahradníček a za války tam přenesl i redakci časopisu *Akord*. Uhřínovská fara se stala kulturním a duchovním centrem, kam se sjížděly literární osobnosti: Jan Čep, Jakub Deml, Josef Vašica, Jaroslav Durych, Albert Vyskočil, Emanuel Frynta, Timotheus Vodička. S Jakubem Demlem, bratrem v Kristu i v Poezii, se Jan Dokulil stýkal už dříve, o čemž svědčí i dedikace z tasovských návštěv. Do knihy Bedřicha Slavíka *Za rodný kraj*, kterou vydala k Demlovým šedesátinám Marie Rosa Junová, mu básník napsal:

Janu Dokulilovi
v lásce Jakub Deml
14. října 1938

A připojil slova:

Příteli Janu Dokulilovi
za dnešní pouť do
domu Pavly Kytlicové
V Tasově 14. X. 1938

Jan Dokulil

Při další návštěvě mu Deml věnoval knihu Pavly Kytlicové *Rodiče a děti* (ELK 1940, 1. část):

Příteli knězi, dědici našeho vzácného utrpení, Janu
Ev. Dokulilovi dnes, a ještě i po naší smrti věčná paměť!

Jakub Deml, v Tasově 14. X. 1938

Ani spisovatel Jan Čep na svého přítele nezapomínal a zaslal mu knihu *Lístky z alba* (1944) s věnováním:

P. Janu Dokulilovi
se srdečným pozdravem
tyto útržky meditací samotářových
Jan Č.

Myslechovice v červenci 1944

Azyl u P. Jana Dokulila v Uhřínově našel také básník František Halas, kterému v Brně za okupace hrozilo zatčení v souvislosti s Vladimírem Vančurou. Tuto neblahou situaci připomenul Bedřich Fučík ve své vzpomínkové knize *Čtrnáctero zastavení*:

V lednu 1943 či 1944, kdy Halas má znovu potíže s gestapem a musí na dva tři týdny, než zájem německé zvědavosti zase trochu poleví, zmizet někde v neznámu. Zvolíme zátiší uhřínovské fary, kde ho nebudou ani tušit. Jdeme s Frantou z Meziříčí sněhem zavátou krajinou a z kopce, svažujícího se od té strany k Uhřínovu, vidím na dálku obrovského černého ptáka, který jakoby ochromený na jedno křídlo, se namáhavě prodírá nakupenými závějemi. Zblízka pak rozeznávám: Zahradníček, jde nám naproti!

P. Jan Dokulil působil v Uhřínově až do 23. července 1950, kdy si pro něho přišlo komando, jehož členem byl údajně i neblaze proslulý František Malý, později známý z babického případu. Podařilo se mu uprchnout a sedm let se skrýval na různých místech: v Geršově, Vozratíně, Střížově a v Kamenici u Jihlavy, kde ho ukrýval krejčí Josef Jelínek. Dokulilův zdravotní stav se zhoršoval a byly obavy, že by mohl zemřít. A tak se na Jelínkově zahradě už připravovalo místo pro jeho možný hrob. V prosinci 1953 ho poprvé vyšetřil MUDr. Josef Dvořák, ale zavedená léčba nebyla účinná. Při třetí návštěvě mu odoperoval tuberkulózní absces v oblasti krčního obratle; v té době už byla nemoc v kritickém stadiu a hrozila sepse. Tehdy mu svým zásahem zachránil život. V roce 1955 ještě musel ošetřit recidivu abscesu v oblasti žeber. K doléčení bylo nutné sehnat Streptomycin, který opatřovaly zdravotní sestry: ctihodná sestra Lamberta (Marie Pruknerová), Marie Ráčková, Alberta Vaňková, pozdější manželka Stanislava Jelínka. Jan Dokulil vzpomínal: „Dvořák mě zachránil před smrtí. Byl jsem těžce nemocen. V té době čekali, že zemřu. Museli mě uměle živit.“

Nakonec byl 5. srpna 1957 zatčen v rámci „Akce Doubek“, jak znělo krycí jméno. Krajský soud v Jihlavě Jana Dokulila 28. prosince 1957 odsoudil za trestný čin velezrady ke dvanáctiletému vězení, propadnutí celého jmění a ztrátě čestných práv občanských ještě po dobu pěti let po odpykání trestu. Byl vězněn ve Valdicích, Leopoldově a na Mírově. Také MUDr. Josef Dvořák byl oficiálně odsouzen pro trestný čin porušení povinností veřejného činitele k trestu odnětí svobody na tři roky a k zákazu lékařské činnosti na pět let. Udaným důvodem však nebylo naplnění Hippokratovy přísahy, ale skutečnost, že úkryt těžce nemocného básníka nenahlásil. Rovněž sestra Marie Pruknerová byla za obstarávání léků odsouzena k trestu odnětí svobody na šest měsíců a k zákazu činnosti ve zdravotnictví na pět roků.

Současně bylo souzeno dalších devadesát lidí, kteří nějak Dokulilovi v jeho skrývání napomáhali. Mezi nimi bylo osm kněží. Našlo se nakonec dost udavačů, kteří dopomohli k Dokulilovu zatčení.

Dne 18. července 1965 byl P. Jan Dokulil na zásah Amnesty International pro svůj špatný zdravotní stav propuštěn. Poté mu lékařskou péčí oběť a „mimo evidenci“ poskytoval MUDr. Josef Kružík z Kojetic.

Na den sv. Zuzany, 11. srpna 1965, píše z Bítova staroříšský malíř Otto Stritzko příteli Timotheu Vodičkovi:

Pak tu byl za mnou Otec Jan D., který měl tuberk. páteře, má krk štaif a nemůže napsat kroužek, jen rovné linky. Ale jinak vypadá stejně jak kdysi a je pln života a zájmů. Teď v srpnu má stání, kde se rozhodne, zdali zůstane venku, nebo ne.

Roku 1966 Nejvyšší soud došel k názoru, že v jeho jednání nešlo o trestnou činnost, a jeho obvinění bylo zrušeno. V Dokulilův prospěch tehdy svědčila také paní Irena Svobodová, manželka generála Ludvíka Svobody, kterou, spolu s její dcerou, pomáhal ukrývat v Novém Telečkově.

Dalším svědkem, který vypovídal o Dokulilově protifašistickém postoji, byl rolník František Souček z Horních Radslavic, jehož manželka byla příbuzná Jana Kubiše. Nesplněním příkazu, který P. Dokulilovi nařizoval poslat gestapu seznam všech „kubišovců“ z jeho farnosti, tak před koncentrákem zachránil šest rodin s dvaadvaceti příslušníky. Dne 31. srpna 1967 byl Krajským soudem plně rehabilitován, rozsudek nad ním byl v plném rozsahu zrušen.

Na počátku roku 1968 dostal souhlas k výkonu církevní služby, byl ustanoven administrátorem farního úřadu ve Svitávce u Boskovic. Tam s podlomeným zdravím působil ještě sedm let až do své smrti 1. února 1974.

Básníka nezapřel ani ve svých dopisech, které posílal přátelům, často také Bohumilu Němcovi, řídícímu učiteli v Červené Lhotě. Tomu dedikoval i své knížky. Do sbírky *Křížové dni* (1935) mu napsal:

Milému Bohumilu Němcovi,
protože ví, že život se nikdy nenaplní
ve škamnách
srdečně Jan Dokulil
V Mastníku na Neděli květnou L. P. 1935

Dedikace nechybí ani ve sbírce *Tváří v tvář* (1947):

Milý Bohouši,
také něco zpíváno
z dob Keltů
Tvůj Jenda
V Uhřínově 21. 7. 47

Jan Dokulil tu připomíná jejich „keltskou družinu“, do níž patřil také Bedřich Fučík. Ten na tu dobu vzpomíná v medailonu věnovaném Rudolfu Černému: „Miloval a ctil Jana Čepa, měl rád Jana Zahradníčka a Miloše Dvořáka, stejně jako ostatní Kelty, z mladších Božka Němce a Ondřeje Damborského.“ Vzpomínal také, jak s rodinou trávil dovolené v zapadlém mlýně na Jihlávce, kde pravidelně o prázdninách sněmovali také Keltové. Na konci „sympózia“ vždy zapěli děkovnou píseň *Když jsme se tak sešli, zase se rozejdem*.

Putoval s nimi i P. Ondřej Damborský, který se o tom zmiňuje ve své vzpomínce *Chvilé s Milošem Dvořákem*:

Měl jsem však štěstí, že jsem se na první kaplanskou štaci dostal do Starče u Třebíče. Byla to farnost, do které patřil i Mastník, odkud pocházel Jan Zahradníček a Jan Dokulil. Dokulil studoval bohosloví o dvě léta přede mnou a dosti jsme se stýkali. Když jsem tehdy přišel do Starče, přišel jsem mezi své. Byli zde přátelé Zahradníčkovi a Dokulilovi, učitel Bohumil Němec a profesor Antonín Hruža. [...]

Také já jsem byl přeložen koncem léta 1941, před prvním stanným právem, ke sv. Martinu do Třebíče. Ocitl jsem se v jiném prostředí, než bylo okolo nás.

Později trvale působil ve farnosti v Kobylí na Moravě, kam za ním ostatní Keltové rádi přijížděli.

Na pohlednici zaslané panu řídícímu Bohumilu Němcovi, na níž je vyobrazen oltář sv. Cyrila a Metoděje v Pohořílkách, je text několika pisatelů datovaný 15. VII. 48:

Milý říd'o, právě tu zněl Tvůj chorál (Bejvali Keltové), a tak Tě vzpomínáme J. [tj. P. Jan Dokulil]. Je-li Římov původu keltského, musíš

tam jít – zaberem to. Ondřej [P. Ondřej Damborský]. Právě tu provádíme hluboké vykopávky, až narazíme na původní vrstvy keltské. R. Č. [Rudolf Černý]. Kelti jsou zformováni! J. [Jan Dokulil].

Důležitou epizodou v jeho životě představovaly návštěvy Staré Říše, kam pravidelně zajížděl a Josefu Florianovi překládal texty z angličtiny. Měl blízko k výtvarnému umění, a tak bohaté Florianovy umělecké sbírky byly jedinečnou galerií, kterou mohl navštěvovat. Jan Florian (narozen 1964), vnuk nakladatele prof. Josefa Floriana, o tom píše v publikaci *Umělecká sbírka Josefa Floriana a okruh jeho přátel*:

Oblíbil si tvorbu Schamoniho, se kterou se v Říši seznámil, a měl několik jeho kreseb ve své sbírce, stejně jako grafické listy Rouaulta, holandských mistrů Tenierse, Goyena, a Ostadeho. Vlastnil i Rouaultovu kresbu Krista, kterou obdržel od Floriana. Obdivoval gotiku a jeho knihovna se pyšnila řadou cenných bibliofilií.

Florianově sestře Jan Dokulil do své sbírky *Křížové dny* napsal:

Slečně Antonii Florianové
vzpomínaje si na nejkrásnější dny ve Staré Říši
srdečně Jan Dokulil
V Brně 10. IV. 1935

Další věnování vepsal literárnímu kritikovi a teoretikovi Janu Strakošovi do sbírky *Tvým slovem* (1937):

Panu dr. Janu Strakošovi,
aby na mne nezapomněl
upřímně Jan Dokulil
V Praze 18. II. 1937

Své hospodyně dedikoval sbírku *Lidský život* (1940):

Milé Boži Vaničkové,
protože člověk roste také z kuchyně,
která svou líbeznou vůni (v obojím smyslu)
má naplňovat dům,
na památku Jan Dokulil.

V Uhřínově 1. 3. 1940

Už vzpomínaný pan řídící učitel Bohumil Němec byl později společně se svými přáteli katolickými literáty odsouzen na dlouhé roky do vězení. Je také autorem rozsáhlejší vzpomínky *Martyrium básníka a kněze Jana Dokulila*. Na těžkou dobu vzpomínal:

Byl jsem obžalován, že jsem vešel ve styk se západním agentem, abych sjednal přechod za hranice pro osobu státu nepřátelskou, faráře Dokulila. V rozsudku dvanáct let za velezradu. Polehčující okolnosti: S nejnebezpečnějším členem skupiny ve styk nevešel a jeho činnost byla pasivního rázu. Dokulil byl ještě za komunistického režimu rehabilitován a já jsem před agentem Malým jako provokatérem všechny varoval. Byl jsem zlikvidován jako moji přátelé Zahradníček a Dokulil.

Pan řídící Němec se za mnou později stavoval do ordinace a půjčoval mi básnické sbírky svých přátel, především Jana Zahradníčka, Jana Dokulila i dalších. Byly vždy doprovázeny jejich osobními a přátelskými dedikacemi. Samozřejmě v té době nesměly znovu vycházet.

V listě odeslaném z Brna 7. listopadu 1933 Jan Dokulil panu řídícímu Němcovi napsal:

Teď bych si toho považoval, kdybych mohl být někde na samotě, a když se tomu nedá vyhnout, dojížděl bych „do přednášek“, ten mlhavý prázdný listopad nutí člověka, který se rve sám se sebou o jedno jisté slovo nebo chce, aby myšlenka některá stala se jeho životem, nutí, aby přidal úsilí, aby naplnil prázdnou kolem sebe, ale dokud je to jen prázdnou nerostnou, když je děláno lidmi a ustavičně jím plkají, pak listopad až duben jsou měsíce těžké jako hřích. Proto „obloha“, listí a ptáci jsou takovým požehnáním. A o tom se mi leda zdá.

Ani ve vězení nezapomínal na svoji rodinu. Synovci Karlu Dokulilovi v Mastníku č. 12 napsal přání ke sňatku:

Drahý Karle!

Raduji se s Tebou, že jsi našel dívku ušlechtilou, s kterou dnes nastupuješ společnou cestu životem, a vzpomínám na Vás oba upřímně. Bůh Vám žehnej! Abyste oba došli cestou cíle k spokojenosti a šťastné budoucnosti, abyste se cestou života milovali opravdově, shovívavě a vždycky věrně, abyste dobré i trpké nesli spolu čestně a vytrvale. Víím, že jste se pro sebe rozhodovali vážně, a jenom tak obstojí Vaše láska i ve dnech, kdy se nakupí nad hlavou mračna. Ale ten jas a štěstí, které bude nade všechno pomyslení, stojí za to. Láska poroste životními zkouškami a Vy dobře znáte, že Matka o Vás ví. Důvěřujte, já s Vámi. Všechno dobré Vám ze srdce přeje Váš strýc JAN.

Věřím, že mi jednou svou nevěstu představíš.

Valdice 22. 6. 1958

Své švagrové Ludmile napsal z vězení na Mírově 30. září 1962:

Drazí!

Dostal jsem oznámení, že Jeník a Mařenka slaví v sobotu 6. října svůj sňatek, a raduji se s nimi. Je těžko gratulovat zmrazeným slo-
vem konvenčním, ale jistě ucítíte za ním mé upřímné přání, které
bych rád vyjádřil srdečným ruky stisknutím...

Zachovávejte, co jste si slíbili, a hleďte vždycky na konec života.
Neučítejte se a buďte velkomyslní. Vždyť milovat mohu jen toho,
koho si vážím. A také důvěřujte, vždyť jste oba, spolu, na všechno,
co je skryto v budoucnosti, než se závoj sejme...

Váš strýc Jan

Tajně vysvěcený kněz, teolog a později monsignor Josef Veselý na Jana
Dokulila vzpomínal:

S kapucínem a básníkem Jiřím Víchou jsme ve vězení napsali
řadu veršů a navzájem si je recitovali. Dokulilovi jsme byli vděč-
ni, že nám naše výtvořiny posuzoval. Učili jsme se u něho, byl to
můj osobní kritik.

Nakonec ten valdický „pobyt“, kdy je k poezii vedl Jan Dokulil, zúročili
po roce 1989. Josef Veselý vydal *Kamínky do mozaiky* (1992), *Znamení*
(1992), výběry z básnického díla *Civilizace lásky* (1996) a *Ve zname-
ním slunce* (1999). Kapucín Jiří Jan Vícha své verše za sedmiletého
nuceného pobytu ve Valdicích cizeloval a vybrušoval k dokonalosti.
Vydal výbor básní *Krajina milost* (1991, 1994) a sbírku *Verše psané
pro mlčení* (1997).

Spisovatel František Neužil se s básníkem setkal v roce 1967, kdy po
svém propuštění z totalitního kriminálu ještě nesměl vykonávat kněž-
ské povolání. V květnu téhož roku od něho obdržel dopis:

Milý pane Františku, čas utíká a já ještě nevím, kdy bude projednávání mého případu. Prý až se vrátí spisový materiál Prokúpkův z Prahy. S p. Prokúpkem jsem se náhodou viděl v tramvaji asi před třemi týdny a říkal, že snad jsou spisy už v Brně, ale žádnou jistou zprávu jsem nedostal. Obracím se k Vám s prosbou o radu. Mám knihu veršů, asi 120 stran. Dala by se někde vydat? Totiž našel by se nestranný a nebojácný redaktor, který by se nezdráhal dát souhlas ke knize (s jinou tematikou) a napsané knězem?...

Dosud pracuji v archivu Jednoty, ale byla tu ukrutná zima, protože je sál bez topení. A pro sebe mám jen večery, kdy už jsem utahán a bez zájmu. Je to těžká existence. Doufám, že po soudě se to snad trochu upraví. Srdečně zdraví J. Dokulil.

Dokulil si byl blízký s Janem Zahradníčkem, který byl o pět roků starší a který byl rovněž rodák z Mastníka; navíc byli příbuzní. Zahradníček měl také zásadní vliv na to, že se Dokulil rozhodl pro kněžskou dráhu.

Zahradníček mu do úkrytu poslal báseň *Pozdrav* z roku 1955, která pak byla zařazena do sbírky *Dům strach* (Toronto 1981).

Jejich blízkost zmiňuje i Miloš Dvořák. Přitom poznamenává, že by považoval za křivdu domněnku, že Dokulil je Zahradníčkovým epigonem: „V jejich cítění tkví prosté jedno návsí, jedny stráně, jedny cesty a jedny společné obzory jsou formovány jednou krajinou. Znovu a znovu se mi pro vystihnutí jejich vzájemného vztahu nabízí slovo bliženec.“

A jindy o Janu Dokulilovi dodává: „Na dně jeho bytosti tkví trvalé vědomí o této jistotě, vědomí, které je jakýmsi dědictvím rodu, z něhož vzešel. A toto dědictví se v něm přetváří v jakýsi naléhavý příkaz chvály tohoto života, příkaz, který tak dobře znali Březina, Deml, Zahradníček...“

Básník Jan Dokulil byl autorem čtyř básnických sbírek. *Křížové dni* (Akord, Brno 1935) vyjadřují vroucnost a úžas před Stvořením, básně ze sbírky *Tvým slovem* (Melantrich, Praha 1937) pak láskyplný pohled

na domov, na rodný kraj a přírodu, na Boha. Po vrcholné sbírce *Lidský živote* (B. Rupp, Praha 1940) následovala vlastenecky laděná kniha *Tváří v tvář* (Vyšehrad, Praha 1947), při soudním procesu uváděná na básníkovu obhajobu jako důkaz statečného lidského postoje a vlastenectví. Sbírkou *Lidský živote* reflektovala rozhořivající se válečný konflikt a okupaci, pokoušela se překonat úzkost z ohrožení národa:

Ó lidský živote, střechýle nad propastí,
v kusadlech kobylek svírá tě strmý pád,
fontáno plamenů, azuru toužíš vlasti,
světa zvon znovu znáš rozhoupat.
Přirostlý k cestám svým, k svalnaté povinnosti,
kořáním borovic zapřený do svých let,
nad strží marnosti nebes hlas v sobě hostí,
kamenem věčna chce v světlo být rozemlet.

V roce 1994 připravil František Malý, pracovník hudebně-historického oddělení Moravského muzea, do tisku *Verše z pozůstalosti* a poté publikaci *Loučení – vzpomínky na mládí* (Salve Regina 1995).

Jan Dokulil byl také vynikajícím překladatelem z angličtiny a němčiny. Přeložil *Starokřesťanské hymny* (1938), text kardinála J. H. Newmana *Maria v litaniích* (Akord, Brno 1939 a 1946) a *Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista* Anny Kateřiny Emmerichové (Brněnská tiskárna 1948), které později vyšlo i v třebíčském nakladatelství Arca JiMfa roku 1993. Sazba barokního *Základu duševního života* Ludvíka Blossia, připraveného v roce 1948 k vydání, byla rozmetána. Patřil by sem i text z katalogu náboženského umění v Brně, která proběhla v brněnském Domě umění v roce 1947.

Tři Dokulilovy překlady, literární pojednání a kniha veršů z let 1949 až 1957 se při razii na uhřínovské faře ztratily.

V letech 1939–1940 se s Milošem Dvořákem, Albertem Vyskočilem a Janem Zahradníčkem podílel na redakci brněnského *Akordu*. Řada esejů a článků zůstala roztroušena na stránkách časopisů a revuí a tvoří doposud nezáročený básníkův odkaz. Vzpomenu jeho pozoruhodnou esej:

Ničím se nedejme mást. Události veřejné jsou následkem událostí vnitřních. Historii nevytvářejí převraty, osoby nebo národy. Převraty, totiž vítězství i porážka, jsou jen manifestací vítězství nebo porážek vnitřních. Některá vítězství vnější jsou však i vnitřní porážkou. A nad těmito táhne smích Boží, hrozný a sžíravý. Neboť co nejvíce mne udivuje v historii, jest přísný zákon života a zdraví. Co požadujeme na básni, na soše, na hudbě, aby umělecké dílo rostlo organicky, tedy spravedlivě a silně z duše, stejnou měrou žádáme na životě veřejném, aby vyrůstal z duše zdravé, spravedlivé a čisté. Všechno ostatní jsou jen slepení obři na hliněných nohou. Co má jen zdání síly, bortí se a padá do sutin. Kde však je síla, ani v řetězích nemůže být poražena, ani na kříži vyprázdněna, ani v hrobě uhašena. Žádný sadař si nepřeje vichřice, ale když mu bouře poláme i zdravé haluze, sotva dopadnou poslední krůpěje, už jde a začíná práci novou. Vichřici odolaly stromy s dobrými kořeny.

Jan Dokulil miloval svůj kraj, rád se do něj vracel, přátelská pouta z dětství a mládí přetrvala po celý život. Bylo smutným paradoxem, že se sedm roků musel ukrývat a žít v izolaci, dalších sedm let pak byl vězněn. Báseň *U kříže* je jistě Dokulilovým vyznáním rodnému kraji:

Ten kraj je můj. A tvůj také, Pane,
ty studní jsi, já okovem;
ne nepolevím, ať se co se stane,
nezemře pro nás naše zem!

Já láskou pochopil veškerou bídu její,
světlem mně jizvy hrobů nítí se,
a kříže paprsky mi duši probíjejí
jasné v mých slzí jaspise.

Několik měsíců před smrtí napsal:

Narodil jsem se ve středu 13. července a pokřtěn jsem byl v sobotu 16. července na Pannu Marii Karmelskou. Nebylo tenkrát dětských kočárků. Který byl ten strom, který mi dal své dřevo na kolébkou? Který je ten strom, který mi již přichystal dřevo na rakev? Mezi kolébkou a víkem rakve je jistý prostor, je jistý čas, v němž proběhl život tolikrát sladký, tolikrát trpký, osudový i svévolný, šťastný i bláznivý!

František Dvořáček

Zdroje: Bohumil Němec: Martyrium básníka a kněze Jana Dokulila (Katolický týdeník 31. 7. 1994); doslov Františka Malého v knize Jana Dokulila Verše z pozůstalosti (Salve Regina, Brno 1994); kniha Bedřicha Fučíka Čtrnáctero zastavení (Melantrich, Praha 1992); mnoho pozoruhodných informací autor získal z práce Josefa Herbrycha Perzekuce kněží na Vysočině po únoru 1948 na příkladu básníka a kněze Jana Dokulila (Brno, MUNI 2013); čerpal též z dopisů básníkovu příteli Bohumilu Němcovi a jiných, jež dosud knižně nevyšly.

Za Vlastou Urbánkovou

V polovině října 2023 se tišnovská veřejnost a početní hosté z bližšího i vzdálenějšího okolí naposledy rozloučili s Vlastou Urbánkovou (29. dubna 1936 až 11. října 2023), pedagožkou, spisovatelkou a dlouholetou předsedkyní Společnosti Anny Pammrové.

Jako mladá absolventka filozofické fakulty v Brně, obor český a ruský jazyk, nastoupila Vlasta Urbánková v roce 1960 na učitelské místo v Bystřici nad Pernštejnem a do paměti několika generací studentů tamního gymnázia se zapsala jako nezapomenutelná vyučující. Vynikala pedagogickým umem a živou, osobitou a emotivní interpretací literárních osobností a jejich děl. Milovala poezii a divadlo, ve škole vedla divadelní soubor a iniciovala vznik školního časopisu, své studenty podněcovala k tvůrčímu psaní.

Po odchodu do důchodu na počátku devadesátých let se začala plně věnovat i vlastní literární tvorbě, vydala postupně několik knih o významných osobnostech regionu (*Navštivte mne s podzimem. Anna Pammrová a lidé kolem ní*, 1994, 2. vydání 2016; *Jak srdce zvonu. Portrét Leopolda Mazáče*, 1997; *Zářivá samota. Tišnovsko v osudu Anny Pammrové a jejích přátel*, 1998) nebo osobnostech z rodové historie (*Klíč ze dna paměti. Životní příběh Anny Hájkové*, 2002). V poslední době tvořily výraznou linku její tvorby publikace zaměřené na historii jejího rodu celkově, přinášející také cenné místopisné vzpomínky a vlastivědné detaily z jejího rodného Drásova a blízkého okolí. Z nich je nejvýznamnější kniha *Utonulý mlýn. Jak se žilo v Drásově v minulých stoletích* (2013), vycházející z obrazu dětství ve starobylém drásovském mlýně na říčce Lubě.

Zleva Vlasta Urbánková, Petr Holman a jedna členka Společnosti Anny Pammrové

Vydání knihy *Navštivte mne s podzimem* a ohlasy na ni vedly k vytvoření nejdříve neformální skupiny zájemců o život a myšlenky Anny Pammrové a v roce 1995 k založení občanského sdružení Společnost Anny Pammrové. Jeho první předsedkyní a hybatelkou se stala právě Vlasta Urbánková. To, že Společnost přitáhla a sdružila četné zájemce o literaturu, vlastivědu a kulturní dění – nejen z Tišnova, ale i z Brna a vzdálenějšího okolí –, byla především její zásluha. Byla nejen badatelkou, ale i velmi dobrou organizátorkou a popularizátorkou, několikrát hovořila v Českém rozhlase i v medailoncích České televize. Iniciovala vydání objeveného výboru veršů Anny Pammrové *Divočinu slov mi nech...* (Vetus Via, 2000) a vydání rukopisného životopisného fragmentu *Antieva* (Sursum 2003). Stejně významný podíl měla na zpřístupnění životopisu Anny Pammrové sestaveného její neteří Almour Křemenovou (Sursum 2005).

Vlasta Urbánková si vždy vážila spolupráce se Společností Otokara Březiny a v Jaroměřicích našla i řadu osobních přátel.

Helena Pernicová,
předsedkyně Společnosti Anny Pammrové

Zemřel profesor Jiří Bičák

Astrofyzik Jiří Bičák se narodil v Praze 7. ledna 1942. Vztah k Otokaru Březinovi získával v dětství, jeho babička byla žákyní našeho básníka v Nové Říši. Tam také dostal první knihu Březinových básní, která ho oslovila. Vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy a od roku 1964 působil na katedře teoretické fyziky.

Roku 1967 ve své práci dokázal, že „jistá přesná řešení Einsteinových rovnic“ lze interpretovat jako gravitační vlny. Jeho publikace mu otevřely cestu do nejvýznamnějších odborných institucí ve světě. Od konce šedesátých let přednášel v britské Cambridgi, Kalifornii, Francii, Rusku, Německu, Argentině, Indii, Japonsku, JAR či na Novém Zélandu – ovšem s útlumem po roce 1972 v souvislosti s „normalizací“. V letech 1986–2003 vedl katedru přejmenovanou v roce 1999 na Ústav teoretické fyziky MFF UK. Úvodní semestrální přednášky prý zahajoval vždy citáty z Otokara Březiny. Byl mezi osobnostmi, které obnovily Učenou společnost ČR, jíž též předsedal. Obdržel řadu významných ocenění národních i mezinárodních, mj. Nušlovu cenu či Cenu Neuron.

S láskou k Březinovi seznamoval i své zahraniční kolegy, mj. Stephena Hawkinga či nositele Nobelovy ceny K. S. Thorna a Rogera Penrose. Členem Společnosti Otokara Březina se stal po jejím obnovení v roce 1990. Účastnil se i některých březinovských symposií a na tom šestém 15. září 2023 nás přišel povzbudit a na závěr také všechny účastníky pozdravil. Netušili jsme, že to bylo setkání poslední.

Jeho práci i život vystihují slova z posledního dopisu Otokara Březiny Františku Bílkovi: „Konečně nejvyšším smyslem naší práce je, aby přibývalo lásky na této zemi a tím stále mocněji zjevovala se krása díla Božího.“

Pan profesor Jiří Bičák zemřel 26. ledna 1924. Za všechno díky, pane profesore!

Jiří Höfer

Kniha života

Někdy během roku 2024 – věřím, že co nejdříve – proběhne celková revitalizace *Knihy života* na hrobě Otokara Březiny. Obnovu plastiky provede v epoxidové pryskyřici štukatérská firma Nina Jindřichová.

Zadávání projektu se vlivem různých časových a neočekávatelných logistických vlivů pozdrželo.

Chtěl bych zde vyzdvihnout aktivitu paní Blanky Prokové, která vyhledala a oslovila výše uvedenou štukatérskou firmu, jakož i ochotu a přístup pana starosty Jaroměřic nad Rokytnou Jaroslava Soukupa.

Petr Kopejska

■ FILMOVÝ DOKUMENT

Poselství lásky a učení Vincence Lesného a Otokara Březiny

Významný český indolog a orientalista Vincenc Lesný (1882–1953) se sice s Otokarem Březinou osobně nesetkal, ale psali si a sblížoval je i zájem o východní filozofii a básnictví. Nedávno vznikl o Lesném dokument na námět Gabriely Střelákové-Kopcové, Karla Valy a Společnosti Otokara Březiny. Premiéra filmu proběhne 13. září 2024 v Praze a 27. září 2024 v Jaroměřicích nad Rokytnou. Za následující informaci vděčíme tvůrci a režisérovi dokumentu Oliveru Malinovi Morgensternovi.

Vincenc Lesný vystudoval klasickou filologii a sanskrt, zabýval se indologií a íránistikou, habilitoval se ve Vídni v oboru klasické filologie a staroindické filologie prací *Vývojový stupeň nářečí prákrtských v dramatech Bhásových a určení Bhásovy doby*.

Podnikl několik cest do Indie, kde mimo jiné přednášel na Thákurově škole v Šántiniketanu. Roku 1930 byl jmenován řádným profesorem indické filologie na Karlově univerzitě, kde působil až do své smrti. Do okruhu jeho vědeckého zájmu patřil nejen sanskrt a avestský jazyk, nýbrž také středoindický prákrt a pálí a z novoindických jazyků skupiny indoíránské hindí, maráthí, kašmírština, bengálština a romština. Svědčí o tom řada jeho překladů z hindštiny, překlady kašmírských a bengálských pohádek a práce o romských dialektech. V klasickém hexametu přeložil buddhistickou sbírku prúповědí *Dhammapadam* (1947), přeložil řadu děl Rabíndranátha Thákura. Jeho životním dílem se stala obsáhlá a jedinečná kniha *Buddhismus* z roku 1948, která sleduje vývoj tohoto

Vincenc Lesný

náboženství nejen v Indii, ale i na Cejlonu, v Barmě a v Siamu a zabývá se i severním buddhismem mahájánovým, jeho vývojem v Číně, Koreji, Japonsku, Tibetu, Mongolsku, Nepálu a Indonésii.

Zájem o otázky stojící na rozhraní bohemistiky a indologie ho dovedly k básníku Otokaru Březinovi a jeho vztahu k indické filozofii.

Březina, Lesný a indická filozofie

Otokar Březina se po středoškolských studiích stal učitelem na obecných či měšťanských školách v Jinošově, Nové Říši a Jaroměřicích nad Rokytnou. Nebylo zbylí, ač své žáky špatně snášel a nazýval je malými mučiteli. Pro útěchu se obracel k milované Vysočině a ke své múze spisovatelce Anně Pammrové a příteli sochaři Františku Bílkovi. Básnickým vzorem mu byl Charles Baudelaire, z filozofů uznával Arthura Schopenhauera, Immanuela Kanta, ale také našeho Ladislav Klímu, kterého dokonce finančně podporoval. Březina se postupně přiklonil

k filozofické reflexi reálného světa, ztvárnil vlastní vizi a dosáhl vrcholného symbolismu. Hledal zdroje nejen v katolicismu, ale i ve východních filozofiích. Patrně proto pro něj byly Lesného postřehy tak cenné. Na své asketické cestě životem se Březina setkával s mnoha významnými osobnostmi, ale ve filmu se budeme věnovat především přátelství s Vincencem Lesným.

V roce 1919 udělila Karlova univerzita v Praze Březinovi čestný doktorát a téhož roku se stal členem České akademie. Český indolog Vincenc Lesný se na téže univerzitě stal v roce 1930 profesorem.

Je zvláštní, že Březina s Lesným se nikdy nesetkali, ač oba žili na Vysočině a bydleli nedaleko. Veškeré kontakty byly čistě korespondenční a spojnici byla literatura a indická filozofie, k níž Březinu přivedla Anna Pammrová. Lesný básníkovi posílal své překlady Thákura a své poznatky o indické kultuře, což Březina vysoce oceňoval, protože v té době bylo cestování spíše výjimkou než pravidlem. Lesný se celý život zabýval také českými spisovateli a básníky. Mezi nimi našel Březinu, kterého měl za mistra jazyka a zajímal se o jeho filozofické názory. Posledním výsledkem tohoto přátelství byla Lesného studie *Básnický zápas Otokara Březiny*, která ovšem vyšla až šestnáct let po básníkově smrti (1945).

Ve filmovém dokumentu čerpáme z materiálů o Otokarovi Březinovi uložených v Muzeu Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou, v jeho rodném domě v Počátkách, projdeme též takzvanou Březinovu cestu, která mapuje jeho učitelskou dráhu na Vysočině.

Dalšími zdroji jsou osobní archiv Vincence Lesného v Komárovicích a Archiv Akademie věd. S Vincencem Lesným je spojen také Orientální ústav, jehož byl ředitelem, a časopis Nový Orient, který vychází dodnes.

Oliver Malina Morgenstern

Otto Stritzko známý i neznámý

Na adventním setkání členy SOB seznámil s obsáhlou knihou o malíři Ottovi Stritzkovi její autor Pavel Kryštof Novák. Stručnou autorskou informaci uvádíme i zde.

V knize *Otto Stritzko známý i neznámý* se čtenář dozví vše o životě a díle malíře, grafika a restaurátora Otto Stritzka (1908–1986), od jehož narození uplynulo loni 115 let. Rodák z Jaroměřic nad Rokytnou se v roce 1920 přestěhoval do Moravských Budějovic, kde prožil mládí. Po návratu z pražských studií spolu s manželkou Marií Florianovou odešel do Staré Říše, kde je i pochován.

Knihy má 480 stran, 34 kapitol, větší formát, je vázaná, celobarevná, s fotografiemi a reprodukcemi Stritzkových obrazů, kreseb a grafik.

Zvláštní, nikoliv menší část je věnována svérázným Stritzkovým textům, které většinou psal foneticky, s notnou dávkou humoru a nadsázky. Uvádím například studii *Jak Žižka dobýval hrad Sádek* nebo reportáž *Cestou ze Staré Říše do Jihlavy*, která je tištěna v rukopise poprvé a doplněna půvabnými obrázky. Čtenáře jistě zaujme i text *Můj zatím poslední průšvih* o zničení gramodesky na MNV ve Staré Říši.

Významné místo má v knize Stritzkova korespondence s Josefem Florianem, Jakubem Demlem, Janem Čepem, Bedřichem Fučíkem, Timotheem Vodičkou, Jindřichem Chalupeckým a jinými osobnostmi kulturního života. Jsou v ní i různá oznámení a dokumenty. Zvláštností je například parte, které si umělec sám vytvořil osm let před smrtí.

Není bez zajímavosti, že Stritzko prožil i léta odříkání a někdy až nouze, neboť nesměl svá díla vystavovat vzhledem k tomu, že jeho syn

i bratr emigrovali do SRN či Švýcarska a jeho zetěm byl komunisty pronásledovaný básník Ivan Martin Jirous.

Nedílnou součástí knihy jsou vzpomínky pamětníků, kunsthistorická studie Ivo Bindera, jakož i uvedení do díla Stritzkovy manželky Marie Florianové, mimořádně nadané malířky, jeho dcery Juliany Jirousové a dvou vnuček Marty a Františky. Se všemi byli spřízněni dlouholetí členové Společnosti Otokara Březiny manželé Hružovi z Přílohan.

I já jsem všechny znal a znám. Snad proto jsem knihu psal s velkým nadšením a radostí. Pátrání po obrazech i dokumentech bylo někdy velmi náročné, často skoro detektivní, ale proto i vzrušující.

S básníkem Otokarem Březinou se Otto Stritzko setkával, jak píše, jen tehdy, když náhodou přišel do školy brzy a pan učitel tam již čekal. Do Jaroměřic, které opustil jako dvanáctiletý, se však malíř rád celý život vracel a mnohokrát město zachytil ve svých dílech.

Pavel Kryštof Novák

*Knihu lze objednat u autora na tel. čísle 602 823 230 nebo e-mailem
pknkubinek@centrum.cz, pro členy SOB za sníženou cenu 650 Kč.*

■ OZNÁMENÍ / POZVÁNKY

Pozvánka a program jarního setkání Společnosti Otokara Březiny

dne 23. března 2024

**Ve spolupráci s městem Jaroměřice nad Rokytnou
vás srdečně zveme na setkání SOB**

10.15 – pietní akt u hrobu Otokara Březiny, promluvu přednese
předseda SOB Petr Kopejska

10.30–12.00 – tradiční setkání členů SOB a hostů v Muzeu
Otokara Březiny. Vernisáž výstavy *Otokar Březina, bratři
Čapkové a Vejtasovo zahradnictví* v prostorách muzea

13.30–14.30 – členská schůze SOB v prostorách muzea

14.45–16.00 v Muzeu Otokara Březiny – pořad Petra Kopejsky
Otokar Březina přítomný a znějící – pásmo recitovaných
a zhudebněných básní a obrazů z básníkovy života

Plán činnosti SOB na rok 2024

■ Sobota 23. března

Tradiční setkání členů a příznivců SOB v Jaroměřicích se slavnostním programem a členskou schůzí a vernisáž výstavy *Otokar Březina, bratři Čapkové a Vejtasovo zahradnictví* (František Dvořáček)

■ Sobota 11. května

Jednodenní zájezd *Březinova cesta* (Petr Kopejska a kolektiv SOB) – datum je předběžné

■ Pátek 7. června

Muzejní noc v Muzeu Otokara Březiny, souběžně probíhá *Noc kostelů* (Lenka Štraubová + kolektiv SOB)

■ Sobota a neděle 8. a 9. června

Víkend otevřených zahrad (Veronika Zlatušková, Ladislav Vejtasa)

■ Pátek 26. července

Muzikoterapie v Muzeu Otokara Březiny (Petr Kopejska)

■ Pátek 16. srpna

Letní setkání s Otokarem Březinou v Jaroměřicích nad Rokytnou nebo Třebíči prostřednictvím zhudebněné poezie, četby z dopisů, esejí, recitace a střípků z básníkovy života (Petr Kopejska + členové a příznivci SOB)

■ Asi druhá polovina září

Druhý ročník vědomostní soutěže žáků ZŠ Otokara Březiny Počátky a ZŠ Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytnou

■ Sobota 14. září

Tradiční výroční setkání členů a příznivců SOB v Jaroměřicích se slavnostním programem (Petr Kopejska a kolektiv SOB)

■ Listopad 2024

Noc literatury – termín ještě není stanoven

Petr Kopejska a výbor SOB

■ REDAKCE

Vítáme příspěvky od všech členů Společnosti Otokara Březiny i od dalších autorů se zájmem o tohoto básníka a jeho dílo.

Prosíme autory, aby delší příspěvky zasílali k redakci s předstihem, abychom mohli zajistit kvalitní redakční zpracování. Uzávěrka pro příští číslo je 31. červenec 2024. Později (nejpozději však do poloviny srpna) můžeme zařadit pouze krátké aktuální zprávy.

Autory též prosíme, aby v člancích uváděli přesné citace i jejich zdroj ve formátu, který používáme i v tomto čísle bulletinu.

Děkujeme partnerům: Stanislav Hort Třebíč, město Jaroměřice nad Rokytnou, Dřevozpracující výrobní družstvo Jaroměřice nad Rokytnou, Vladislav Motýl, MUDr. Jana Langášková, MUDr. Jan Kousalík, MUDr. Blanka Götzová, Dr. Vrbová – Lékárna Jaroměřice nad Rokytnou, Ing. arch. Michal Zlatuška, doc. PhDr. Jiří Dan, dr. Ivo Koudelka, Jaroslav Frýdek, Jiří Prokop, Rekonstav Hynek Bednář, JUDr. Miroslav Michálek, Ing. Karel Höfer a dalším drobným dárcům

Bulletin vydává výbor SOB v Jaroměřicích nad Rokytnou, Březinova 46, 675 51, IČO 44065841.

Kontakt: kopejska@gmail.com, studijniknihovna@otokarbrezina.cz

Číslo účtu SOB: 226798166/0300

www.otokarbrezina.cz

B Toto číslo sestavil výbor SOB. Příspěvky Jiří Höfer, Petr Kopejska, Helena Stejskalová, František Dvořáček, Oliver Malina Morgenstern, Pavel Kryštof Novák, Helena Pernicová

Redakce a korektury Dobrá čeština

Grafický návrh a úprava Magdalena Martinovská

Tisk Helena Stejskalová a Helena Hortová